

Elemzés

Tévedésekre épül Gyurcsányék rezsiprogramja

A Demokratikus Koalíció miniszterelnök-jelölt jelöltje közműminimumot és fogyasztáshoz kötött, progresszívan emelkedő energiaárakat vezetne be a háztartások körében. A magyar lakosság fogyasztási szerkezete miatt a program nem csökkentené érdemben az életszínvonalbeli különbségeket, azonban jelentősen növelné a családok rezsiterheit.

Dobrev Klára, a Demokratikus Koalíció (továbbiakban: DK) közelmúltban bejelentett miniszterelnök-jelölt jelöltje újra zászlójjára tűzte pártja 2018-as „közműminimum” nevű rezsiprogramját. A korábban Gyurcsány Ferenc által ismertetett javaslat a jelenleg hatályos, egységes tarifák helyett három különböző sávba sorolná a háztartásokat. Ahogyan arra a „közműminimum” megnevezés utal, adott fogyasztási szint alatt nem kellene fizetni az energiáért. Bizonyos fogyasztási szint fölött azonban jelentősen nőnének a tarifák. A köztes kategóriáról egyelőre nincsenek egyértelmű információk. Miután a napokban Karácsony Gergely is bejelentette indulási szándékát, Gyurcsány egyértelművé tette, hogy programjuk – így a közműminimum is – egyben Karácsony programjának is tekinthető.

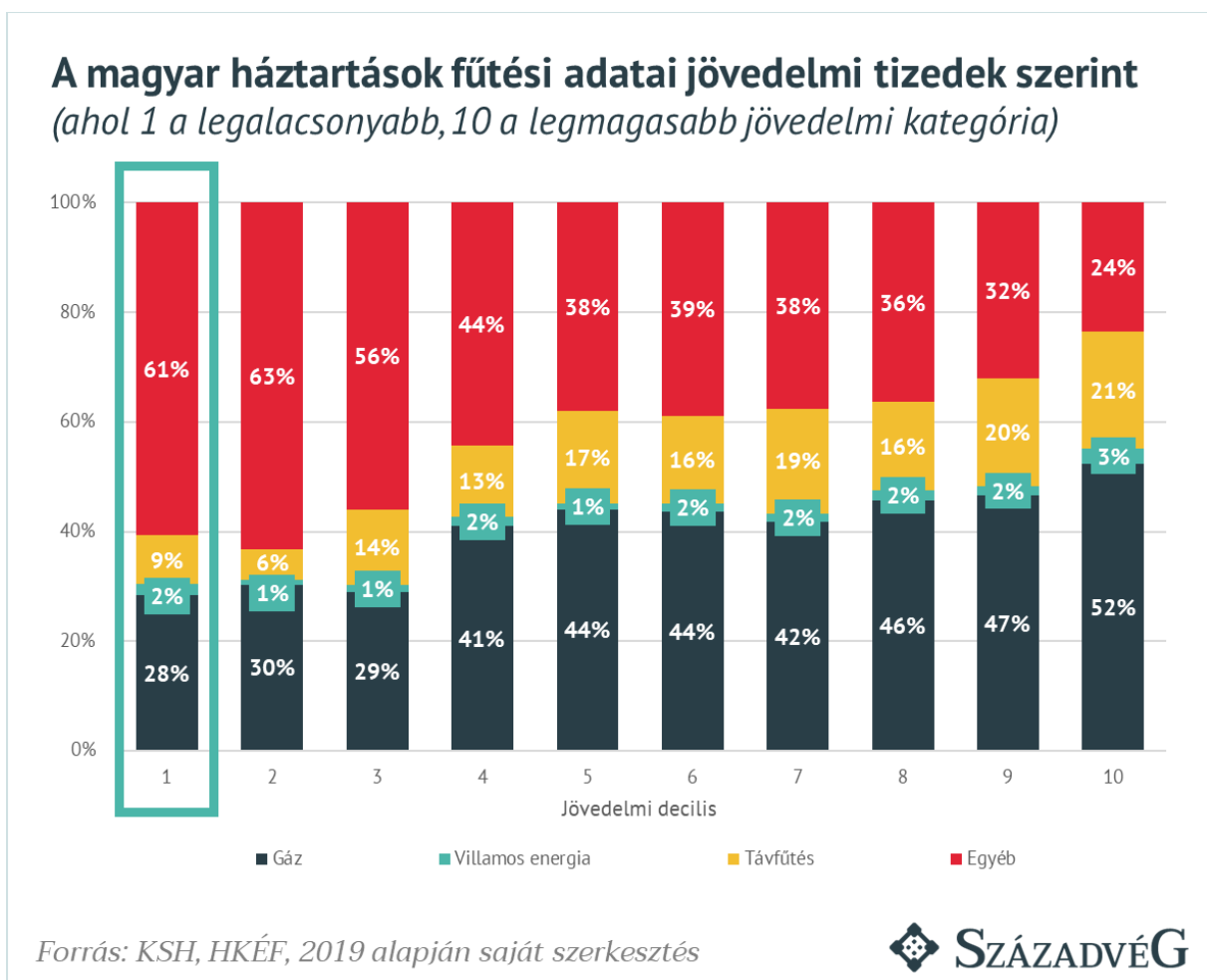
A közműminimum két ismert baloldali politikai termék – az alapjövedelem és a luxusadó – szellemiségét kapcsolná össze és ültetné át az energetikába, csökkentve ezzel a társadalmi különbségeket. Az ötlet mögötti szakmai elképzelés azonban hibás megközelítésre épül, mert a hazai háztartások energiafogyasztásának mértéke és szerkezete nem feleltethető meg egyértelműen azok életszínvonalával. Egyrészt, a legszegényebb háztartások nagy része nem gázzal vagy árammal fűt, hanem egyéb – hatóságilag nem szabályozott árú – tüzelőanyagokkal (például fával vagy szénnel), így a transzfer nem a rászorulóknak kedvezne. Másrészt, az áremelés elsősorban nem a nagyértékű, kiemelkedő energiahatékonyságú ingatlannal és eszközökkel rendelkező tehetősebb fogyasztókat érintené, hanem az alacsonyabb energiahatékonyságú infrastruktúrával rendelkező, közép- és alsóbb osztálybeli nagycsaládosokat. Végül, a javaslat az elektrifikáció fékezésével a klímavédelmi törekvéseket is hátrányosan érintené; például jelentősen növelné az elektromos autók töltésének költségét.

A program megvalósulása tehát nem csökkentené az életszínvonalbeli különbségeket, sőt – Gyurcsány Ferenc 2010 előtti rezsipolitikájához

hasonlóan – a társadalom széles köre számára jelentősen emelné a közműdíjakat.

A közműminimumnak alig lennének kedvezményezettjei

A közműminimummal szemben megfogalmazható elsőszámú kritika, hogy nem azokon a háztartásokon segítene, amelyek rászorúlnak. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétele (HKÉF) a jövedelem mértéke alapján tíz csoportra osztja a magyar háztartásokat és csoportonként közli a fűtéshez használt technológiát. Az alábbi ábrán látható, hogy a legalacsonyabb tizedekben a hatóságilag szabályozott villamosenergia- és gázfelhasználás aránya nem éri el a populáció egyharmadát. Ráadásul az egyedi adatok alapján az alsó tizedeken belül az arány tovább csökken: minél kiszolgáltatottabb egy család, annál kevésbé használ gázt vagy áramot. Ezek a háztartások jellemzően egyéb szilárd tüzelőanyagokkal (fával, szénnel stb.) fűtenek, amelyek nem hatósági áras termékek, így – bár a korábbi, 2018-as javaslatban még tűzifa is szerepelt – Gyurcsányék rezsiprogramja már nem terjed ki rájuk.

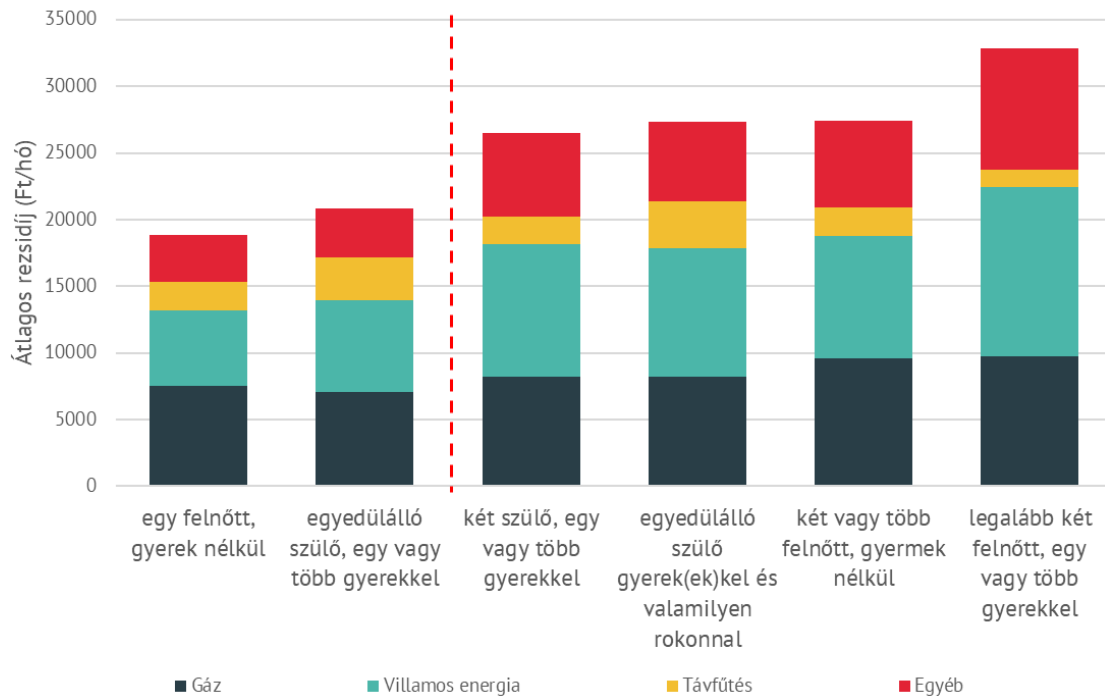
A közműminimumra vonatkozó fogyasztási szint egyelőre nem ismert, azonban annak meghatározási logikája vélhetően követi majd Gyurcsány Ferenc eredeti, 2018-as koncepcióját, ami havi 15 köbméter gáz és 50 kilowattóra áram alatti fogyasztás esetén engedte volna el az adott háztartás fizetési kötelezettségeit. A bejelentés időpontjában elérhető legfrissebb (2016-os) HKÉF adatok alapján a közműminimum alá eső háztartások aránya: a gáz esetében 7, az áraméban pedig 4 százalék volt. A programból tehát – ha az a bejelentésnek megfelelően a korábbi logikát követné – a magyar háztartásoknak mindössze egy rendkívül kis része profitálna, amelyben ráadásul a leginkább rászorulóknak aránya elenyésző.

A fő teherviselők a nagycsaládosok lennének

A közműminimum bevezetésén túl, a program egy adott fogyasztási szint fölött jelentősen emelné a rezsidíjakat. Az intézkedés fő érve, hogy méltatlanul jut alacsony áron energiához az, aki „gazdag”, vagy aki a „medencéjét fűti belőle”. Az aktuális fogyasztási határok ebben a kategóriában sem ismertek, azonban itt is jó kiindulóalapot jelenthet Gyurcsány Ferenc 2018-as javaslata. Ez alapján azoknak a háztartásoknak emelkednének a terhei, amelyek havi fogyasztása meghaladja a 80 köbméter gázt, illetve a 200 kilowattóra áramot. A KSH alapján a magyar gázfogyasztó háztartások 58 százaléka, valamint az áramfogyasztók 47 százaléka ebbe a kategóriába esett a sávok kihirdetésekor. **Gyurcsányék programja tehát nagyságrendileg minden második magyar háztartásnak jelentős mértékben növelné a rezsiköltségeit.**

Ráadásul a javaslat politikai üzenete is konfliktusban áll a tényekkel, mert az energiafogyasztás mértékét elsősorban nem a gazdagság, hanem a háztartásban lakók száma és az infrastruktúra állapota határozza meg. A második ábra különböző együttélési helyzetekre mutatja meg, hogy mekkora az átlagos havi rezsidíja egy-egy magyar háztartásnak. Az átlagok alapján mindössze annak a két csoportnak nem növekednének a rezsidíjai, amelyekben egy egyedülálló felnőtt él gyerekkel, vagy gyerek nélkül. A maradék négy csoport – például **a kétszülős, gyermekes családok, vagy azok a háztartások, ahol idős rokont ápolnak – átlagai Gyurcsány „gazdag” kategóriájába esnének, így jelentős rezsidíj emelkedéssel számolhatnának.**

Átlagos rezsidíjak különböző együttélési modellekben

Forrás: KSH, HKÉF, 2016 alapján saját szerkesztés

A beavatkozás klímavédelmi hatásai

A korábbi rezsiprogramot Dobrev Klára ezúttal a beavatkozás vélt klímavédelmi hatásaival keretezte újra. Az érvelés lényege, hogy a tarifák emelkedése ösztönözné az embereket új energiahatékonyság-növelő beruházások megvalósítására, ami csökkentené jövőbeli fogyasztásukat és így a környezet terhelését. Az új keret egyrészt teljesen világossá teszi, hogy a program elsődleges célja nem a társadalmi különbségek csökkentése, hanem egy szociálpolitikai köntösbe bújtatott áremelés (ami jól magyarázza a korábban ismertetet koncepcionális tévedéseket is). Másrészt, a szempont további szakpolitikai problémákat vet fel. A villamosenergia-árak növelése akadályozná a – klímavédelmi szempontból kívánatos – közlekedés-elektifikációt, hiszen az emberek nem vásárolnának (a hagyományosnál drágább) elektromos autót, ha annak töltése megközelítené, vagy akár meg is haladná a benzin árát. Emellett az új tarifastruktúra visszafordítaná a háztartások szilárd tüzelőanyagról gázra és áramra történő áttérésének tendenciáját, ami jelentősen növelné a helyi szállópor kibocsátást és így a felső légúti, valamint szív- és érrendszeri megbetegedések gyakoriságát.

Arra pedig, hogy az energiahatékonysági beruházások serkentésére valóban az árnövekedés jelenti-e a hatékony megoldást, jó példát kínál Gyurcsány Ferenc korábbi rezsipolitikája, aminek hatására 2010-re a magyar lakossági tarifák meghaladták a legtöbb európai ország árait. A magas rezsidíjak következménye azonban nem a beruházások megugrása és a fogyasztás csökkenése volt, hanem az energiaszegény háztartások arányának drasztikus emelkedése.

A kormányzat rezsicsökkentési programjának hatására napjainkra az Európai Unióban Magyarországon a legolcsóbbak a lakossági villamosenergia- és gázárak. Elsősorban ennek köszönhető, hogy 2013 óta a tagállamok között hazánkban csökkent legnagyobb mértékben azoknak a háztartásoknak az aránya, amelyek nem képesek kellő mértékben felfűteni otthonukat, vagy amelyeknek anyagi nehézségek miatt gondot okoz a rezsidíjak befizetése. Vajon tényleg a koronavírus-járványt követő, egzisztenciálisan és társadalmilag egyaránt törékeny időszak volna a legmegfelelőbb a kedvező tendencia visszafordítására és a családok anyagi terheinek ismételt növelésére?

Budapest, 2021. május 25.

Századvég Gazdaságkutató Zrt.